

جنگ دنبال میکرد که مهمترینش دستیابی منطقه بر خلیج فارس و بهره‌برداری از منابع این کشورها از جمله ایران بود. غرض ارادتمند بیان حقایق است اگر آنگاه نتوانستیم بنویسیم، امروز که در این زمینه موانعی در میان نیست، بگذارید مردم بر حقایق آگاه شوند و بگذارید دوران خودپرستی، رهبر تراشی، نابغه سازی که مخصوص کشورهای جهان سوم است سپری گردد و این دفتر رفته رفته بسته شود.

در دیداری که از آلمان شرقی داشتم، بصورت تنها روزنامه‌نگاری درآمدم که با «اریک هونکر» رهبر آلمان شرقی مصاحبه کرده بود. دیداری که نه جرئت گفتنش را یافته‌ام و نه فرصت یا رخصت نوشتنش را.

صادقانه باید نوشت که در نجات آذربایجان دولتمردان ایرانی، نظامی و غیر نظامی، مردم عادی، بخصوص اهالی و عشایر آذربایجان و کردستان همه تلاش کردند و صادقانه فداکاری نمودند؛ اما مسائل بین‌المللی را از دید اینها پوشاندن، قابل عفو نیست و بقول معروف ذنبی است لایغفر است.

آینده - در موضوع نجات آذربایجان از غائله خودمختاری پیشه‌وری و رفتن قشون روس (پیش از آن) همانطور که یاد کرده‌اند بسیاری سهم داشته‌اند و جریانهای سیاسی جهانی تأثیر عظیم داشته است ولی مسلماً مقاومت نخستین حکیم الملک و سفر قوام و اقدامات موثر و استوار و زیر کانه او و اقدامات تقی زاده و علاء در سازمان ملل متحد و شورای امنیت هر کدام جای خود را در تاریخ خواهد داشت.

پژوهشگاه ملی مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

محمد رسول دریاگشت

طلیعه کتاب گیلان

نخستین کتاب از مجموعه همه جای ایران زیر نظر گروه پژوهشگران ایران به کوشش ابراهیم اصلاح عربانی - تهران ۱۳۶۸ (۳۰۰۰ ریال)

من هم مانند همه گیلانیان با اشتیاق تمام این گزیده ۱۴۴ صفحه‌ای را که با کاغذ مرغوب (بخش عکسها با کاغذ گلاسه) و با کیفیت و طراحی مطلوب و زیبا و رنگین چاپ شده است خواندم و بررسی کردم. اغلب مطالب مطرح شده در این جزوه حول و حوش مسائل کشاورزی و جغرافیائی است. شکل و قیافه ظاهری این جزوه فریبنده که نمونه و طلایه‌ای از نخستین جلد از مجموعه همه جای ایران... است طبعاً

نظر هر بیننده‌ای را در بادی امر جلب می‌کند.

چهارده‌تن از اساتید محترم و هنرمندان معروف که گروه اولیه پژوهشگران را تشکیل می‌دهند و عکس و شرح حال مختصر هر یک زینت‌بخش این دفتر است در ابتدا آمده که ظاهراً در تهیه مطالب و صفحه‌آرایی مجموعه همکاری دارند. عکسهای دیدنی و رنگی همه کار عکاسان هنرمند «کاشفی و کسرائیان» و کارهای دیگر هنری را هنروران با ذوق و نامور (محمد احصائی در خطاطی - قباد شیوا و آیدین آغداشلو در نقاشی و گرافیک) به عهده داشته‌اند. همچنین این (پیشدرآمد) دارای سه نقشه و جدول براساس نقشه‌ها و آمارهای دولتی است مانند: تقسیمات کشوری استان گیلان به تفکیک شهرها، نقشه توپوگرافی استان گیلان، نقشه مرداب‌انزلی. عکسها و نقشه‌های چاپ شده در این دفتر نمونه حدود ۲۵۰ جدول و عکس و نقشه و نمودار خواهد بود که در مجموعه موعود به مطالب اصلی اضافه می‌شود.

با مروری کوتاه و گذرا به شرح حال و فعالیتها و خدمات علمی و فرهنگی هر یک از اساتید بزرگوار و کارشناسان گرامی که اغلب در رشته‌های: جغرافیا و هواشناسی و ادبیات تطبیقی، آمار و ریاضی، گل و گیاه و کشاورزی، ادبیات و معارف اسلامی، جمعیت‌شناسی، منابع طبیعی، جغرافیای سیاسی و کشاورزی است واقعیت امر را برای هر خواننده آشنا روشن می‌سازد که هیچیک از این شخصیتها تحقیقاتی بالاخص در تاریخ و فرهنگ و ادب گیلان نداشته‌اند. همین برداشت عینی بیشتر ما را با فقدان یک گروه «گیلان شناس» بصیر در کنار استادان محترم آگاه می‌سازد و هنوز هیچ گیلانی پژوهنده شناخته شده‌ای جذب این گروه نشده است، بدیهی است اگر بدون اشراف آنان، یک کار علمی و پژوهشی بزرگ به میدان ظهور پا نهد خالی از عیب نخواهد بود و البته این کاستی بزرگ و غیرقابل انکاری است. کم نیستند محققان برجسته و پژوهندگان خبره‌ای که سالهای مدیدی است هر یک در بخشی از سرگذشت تاریخی و اجتماعی و ادبی گیلان پژوهشهای ارزنده نموده‌اند و آنچه هم که موجود است اثر بجا ماندنی این دسته است که علی‌الاصول منابعی مطمئن و مستند خواهند بود. متأسفانه هیچکدام در پدید آوردن این اثر بزرگ همگام و همکار نیستند. ظاهراً می‌نمایاند برای گردآوری همین اثر جزئی یا کتاب اصلی، بیشتر تخصص همکاران فعلی اعمال شده و می‌شود تا پرداختن به اصل موضوع.

فهرستی از محتویات کتاب آتی که در پایان این دفتر نمونه چاپ شده است ما را با چند و چون و کیفیت و کمبودها آشنا می‌سازد.

(بخش اول - سیمای طبیعی) شامل فصول ویژه گیهای طبیعی، آب و هوا، منابع آب، خاک، مجموعه زیستی.

(بخش دوم - تاریخ عمومی گیلان) دارای فصلهای گیلان از پنج هزار سال قبل تا امروز، تاریخ مذاهب در گیلان، تاریخ قیامها و انقلابهای گیلان، تاریخ بنای شهرها و آثار تاریخی، تاریخ زندگانی مردان نامی، حوادث مهم گیلان.

(بخش سوم - خصوصیات انسانی و اجتماعی) فصلهای مطالعات جمعیت، خصوصیات قومی و فرهنگی، مسکن.

(بخش چهارم - خصوصیات اقتصادی) دارای فصلهای کشاورزی، دامداری، منابع طبیعی و بهره‌برداری از آنها، شیلات و شکار، صنعت و معدن، بازرگانی و حمل و نقل و جهانگردی و...

(بخش پنجم - تقسیمات سیاسی و اداری) با فصلهای سازمانهای اداری و خدماتی، نهادهای انقلابی.

(بخش ششم - شهرستانهای گیلان) فصلهای شهرستان و آبادیها. نگاه مجدد در فهرست بالا ما را با نقیصه دوم و آشکار کتاب گیلان روبرو می‌سازد. با تأسف باید گفت این اصل مهم و گسترده و انفکاک‌ناپذیر با تاریخ گیلان با همه ابعادش از دید گردآورنده پنهان مانده است. جای خالی «بخش تاریخ ادبیات و هنر در گیلان» با آن فرهنگ غنی و پربرابر، در مجموعه اصلی کاملاً به چشم می‌خورد. اصولاً گذشته گیلان را باید در سه بخش گرد آورد که شامل دوره‌های (۱) از پیدایش اولیه، قبل از ورود قوم آریا به این منطقه تا ورود اسلام به گیلان (تا قرن چهارم) که این بخش از تاریخ استان گیلان در تواریخ به وضوح آمده و مطلب جدیدی ندارد. جغرافیدانان اسلامی از ابن‌خردادبه در ۲۵۰ هجری و بعدها دیگران داستان گذشته گیلان را با توجه به سیروس‌سیاحت خود و نوشته پیشینیان شکافته‌اند و مطلب همان است که در کتابهایشان آمده است. سیاحان خارجی و جهانگردان هم همان نظرات را در سفرنامه‌های خود بسط داده‌اند (۲) دوران از نفوذ اسلام در گیلان تا ظهور صفویه، که این بخش هم با اینکه قابل بررسی و تحقیق است، ولی به گسترده‌گی وقایع تاریخی بخش بعدی نیست. (۳) از عهد صفویه، یعنی از قرن دهم تا عصر حاضر که بخش عظیم و پربرابر و متنوع گیلان‌شناسی این دوره پر ماجرا را تشکیل می‌دهد.

در بخش تاریخ عمومی گیلان کاستیهائی مشاهده می‌شود که بعید میدانیم در

مجموعه مورد بحث به همه آنها پرداخته شود. چون در حال حاضر از مباحث کتاب اصلی بی اطلاع هستیم، بحث کلی‌تر را می‌گذاریم برای وقتی که دو جلد کتاب گیلان یکجا منتشر شود.

پرداختن به همه مسائل تاریخی و جغرافیای تاریخی و فرهنگی این قوم قدیمی، نگارش و تدوین همه آن آگاهیها در یک مجموعه طبعاً ایده‌آل و مرجع ماندگاری خواهد بود.

حدود ۴-۵ هزار جلد کتاب در زمینه‌های ایرانشناسی برای گروه گردآوری شده است که واقعاً ارزشمند است. در میان کتابها حدود یکصد جلد راجع به گیلان دیده می‌شود.

سالها پیش، حدود سالهای ۴۳ الی ۴۶ از گردآورنده این مجموعه سه اثر جمع‌آوری شده دیگر هم منتشر گردید، یکی کتاب قطور «راهنمای شهرستانهای ایران» به قطع بزرگ هفتصد صفحه‌ای، شامل اطلاعات جغرافیائی شهرها، دیگر جزوه ادواری کوچکی به نام «فار» که بطور رایگان بین ادارات و علاقه‌مندان توزیع می‌شد. جزوه اخیر و نیز مجموعه کوچک دیگری به نام «فرهنگ استان بنادر» در این سالها توسط وی چاپ و منتشر شد که جنبه راهنمایی و آگاهی دهنده داشت. دارای مجموعه اطلاعاتی بود از موقعیت جغرافیائی و طبیعی شهرها در آن زمان، از نظر امکانات صنعتی و کشاورزی و اجتماعی و از دید ایرانگردی. آنچه هم انگیزه وی در تدوین کتاب مورد نظر خواهد بود ظاهراً همان برداشتهای قبلی ایشان است.

چند مقاله در دفتر حاضر گرد آمده است که در واقع نمونه‌ای است از آنچه در کتاب اصلی خواهد آمد. بعضی از آن نوشته‌ها فاقد اسم نویسنده است مانند مقاله «اسلام در گیلان» صفحات ۷۴-۸۲ که فقط اکتفا به جمله «همکاران ما در گروه پژوهشگران ایران تهیه کرده‌اند» شده است، یا مقاله «گیلان منبع عظیم گیاهان غذایی و دارویی» صفحات ۱۲۰-۱۳۳. ضمناً برای شیوه نگارش مقالات هم رویه مستقلی اتخاذ شده که شرح آن در صفحات ۱۳۴-۱۳۹ دفتر حاضر توضیح داده شده است.

* * *

خواهش- خواهش- خواهش- خواهش- خواهش- خواهش- خواهش- خواهش
خواهشمندیم وجه اشتراک سال ۱۳۶۹ را (ایران: ۵۰۰۰ ریال و خارجه:
۱۰۰۰۰ ریال) هرچه زودتر بفرستید. کمک بزرگی است به ما.